

КЛАСИФІКАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ І ПРАВ ЗА НИМИ

Розроблено систему прав, які посвідчуються документами дозвільного характеру, шляхом їх класифікації за рядом критеріїв. Ці права згруповані за змістом суб'єктивного права, правовою природою, метою відповідної дозвільної процедури, терміном дії та іншими характеристиками. Запропоновано врегулювати відносини з видачі деяких видів документів дозвільного характеру як ліцензійні відносини.

Ключові слова: дозвіл; дозвільні відносини; документ дозвільного характеру; дозвільна процедура; ліцензійні відносини.

Вступ. Більш ніж десять років актуальним для України питанням залишається проведення регуляторної реформи. Вимоги законодавства про необхідність отримання підприємцями ліцензій і дозволів достатньо часто у практиці господарювання, у науковій економічній та юридичній літературі оцінюються як адміністративні бар'єри для реалізації господарської діяльності. Незважаючи на суттєві зміни в дозвільному законодавстві, які відбулись за період із 2006 року, Державна регуляторна служба України, Офіс BRDO в Україні визнають необхідність подальших змін дозвільної системи у сфері господарювання, у тому числі в напрямку наступного скорочення дозвільних документів. Однак відповідні законодавчі ініціативи можуть стати ефективними у практиці управління економікою лише за умови попереднього наукового опрацювання та уважного вивчення наявної ситуації. Важливим для цього є теоретичне конструювання системи документів дозвільного характеру, а також визначення системи прав, які засвідчуються такими документами.

У науковій літературі не проводилась класифікація прав, які надаються документами дозвільного характеру. Вчені-адміністративісти пропонують дуже широкий підхід до розуміння понять "дозвіл", "дозвільні відносини у сфері господарювання", кваліфікуючи як дозволи і ліцензії, і власне дозволи, і реєстраційні дії, і різного роду сертифікати (автор робила огляд відповідної наукової літератури раніше [1, с. 18–19]). Таке трактування юридичних понять є достатньо суперечливим з наукової точки зору й не узгоджується із законодавчим визначенням дозвільної системи у сфері господарювання.

Тому **метою** запропонованої роботи є формування цілісного уявлення про систему прав, які надаються за документами дозвільного характеру у сфері господарської діяльності. Документи дозвільного характеру і права за ними будуть віднесені до різних груп (за відповідними критеріями), що сприятиме визначенню подальших напрямків наукового дослідження теоретичних і практичних аспектів застосування законодавства, що визначає правовий режим окремих різновидів документів дозвільного характеру. Класифікація прав за документами дозвільного характеру і документів, що їх засвідчують, дозволить доволі чітко окреслити коло господарських операцій/видів господарської діяльності, які регулюються державою через дозвільні механізми, і визначити мету такого регулювання. Вона може стати необхідним матеріалом для прийняття рішень про законодавчі зміни в дозвільній системі у сфері господарювання.

Предметом дослідження виступають відносини, пов'язані з набуттям прав на здійснення господарської діяльності (господарських операцій) на підставі документів дозвільного характеру. Об'єктом дослідження є права за документами дозвільного характеру (насамперед, за документами, закріпленими в Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності, затвердженому Законом України від 19 травня 2011 р.).

Огляд літератури. У попередніх публікаціях автор уже аналізувала пропонувані в адміністративно-правовій науковій літературі класифікації документів дозвільного характеру, саме розуміння поняття дозволу [1, с. 18–19]. У доповнення до вказаного аналізу варто відмітити наступне.

Розробляючи адміністративно-правове поняття дозвільних послуг, В. І. Сіверін класифікував дозвільні послуги за: спрямованістю загроз національним інтересам, безпеці осіб, суспільства та держави в усіх сферах життєдіяльності; рівнем установлення повноважень щодо надання дозвільних послуг та правового регулювання процедури їх надання; формою їх реалізації; предметом питань, за вирішенням яких звертаються особи до органів публічної адміністрації; платністю; суб'єктом публічної адміністрації; формою дозвільного документа, який видається; терміном дії документа дозвільного характеру, отриманого в ході дозвільної послуги; процедурою отримання дозвільної послуги [2, с. 13].

Окремо в науковій літературі було систематизовано документи дозвільного характеру в екологічній сфері. Залежно від предмета державного регулювання, М. М. Романяк визначає ті види господарської діяльності, які є загрозою навколишньому середовищу й тому вимагають застосування дозвільних механізмів державного регулювання. До таких видів, зокрема, належать: проведення знезараження від карантинних матеріалів та об'єктів, які переміщуються через державний кордон і карантинні зони; збирання, заготівля окремих видів відходів як вторинної сировини; операції в галузі поводження з небезпечними відходами; діяльність, пов'язана з промисловим виловом риби; пошук (розвідка) корисних копалин; діяльність у сфері використання ядерної енергії та інші [3, с. 435].

Н. Р. Кобецька класифікувала природоресурсові документи дозвільного характеру щодо спеціального використання природних ресурсів за значенням та наслідками, формою зовнішнього виразу [4, с. 116–148]. І. Л. Радик класифікує екологічні дозволи (ліцензії) за видами екологічно значимої діяльності [5, с. 72–73]:

- природоресурсові ліцензії (спеціальні дозволи (дозволи, ліцензії) на використання й охорону земель, вод, лісів, надр, тваринного світу, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, атмосферного повітря);

- ліцензії з відтворення об'єктів природи (спеціальні дозволи, що видаються на проведення робіт з відтворення й відновлення лісів, нелісової рослинності, рибних ресурсів, диких тварин тощо);

- дозволи, що видаються на здійснення господарської діяльності, у результаті якої може бути заподіяна шкода навколишньому природному середовищу (застосування засобів захисту рослин, мінеральних добрив, проведення наукових досліджень, радіаційна діяльність та ін.).

Як бачимо, пропонувані науковцями класифікації мають адміністративно-правовий "акцент" на управлінських і процедурних аспектах відносин, пов'язаних з

видачею документів дозвільного характеру. У нашому дослідженні спробуємо застосувати господарсько-правові підходи до наукового аналізу.

Методологія дослідження. Базовими поняттями для наукового дослідження є поняття документа дозвільного характеру у сфері господарської діяльності і прав за цими документами (тобто прав на здійснення господарських операцій, господарської діяльності або інших прав, які засвідчуються документами дозвільного характеру). У науковій літературі дозвільний документ визначається, наприклад, як юридично оформлена дія суб'єкта виконавчої влади, що здійснюється у межах його компетенції, виражає державно-владне волевиявлення суб'єкта і має юридичні наслідки у вигляді можливості здійснювати певні види господарської діяльності [6, с. 9]. Наведене та інші наукові тлумачення поняття документа дозвільного характеру (наприклад: 4, с. 200) корелюються з легальним розумінням цього поняття і використовуються як один із правових інструментів у дослідженні. Автор групує документи й права за ними залежно від різних критеріїв, що мають значення як для процедури їх видачі, так і можливостей використання відповідних прав у господарській діяльності, правової природи та об'єкта цих прав.

У західній традиції об'єктом прав зазвичай називають ліцензії, патенти, дозволи, які їх засвідчують. Погоджуємось із позицією А. В. Гусь, що такі документи є лише формою вираження відповідних прав [7, с. 139]. Однак для зручності викладу результатів нашого дослідження у статті буде наводитись класифікація як прав за документами дозвільного характеру, так і документів, які оформлюють (засвідчують) ці права.

Виклад основного матеріалу. За положеннями Закону України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" (абз. 4 ст. 1), права за документами дозвільного характеру надаються для здійснення окремих дій зі здійснення господарської діяльності або окремих господарських операцій. Однак уважне ознайомлення зі змістом Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності, затвердженого Законом України від 19 травня 2011 р. (далі – Переліку), і деякими іншими законами свідчить про дещо іншу правову реальність. Класифікувати відповідні права та документи дозвільного характеру у сфері господарської діяльності можна залежно від різних підстав.

1. *За змістом суб'єктивного права*, яке надає (реалізацію якого погоджує) дозвільний орган згідно з відповідним документом дозвільного характеру:

а) ті документи, що підтверджують можливість реалізації **права на здійснення окремих видів господарської діяльності** (висновок з оцінки впливу на довкілля, дозвіл на виготовлення документів страхового фонду тощо).

Правовий режим висновку з оцінки впливу на довкілля, визначений Законом "Про оцінку впливу на довкілля", є достатньо неординарним порівняно з іншими дозвільними документами. Отримання висновку є одним із елементів юридичного складу, із яким пов'язується виникнення права на здійснення як деяких *видів господарської діяльності* (нафтохімічне, металургійне виробництво тощо), так і *господарських операцій* (будівництво аеродромів, гірськолижних трас тощо). Наприклад, будівництво аеродромів потребує отримання дозволу на будівництво і висновку з оцінки впливу на довкілля. Для здійснення металургійного, хімічного виробництв потрібно отримувати як дозволу на початок виконання робіт підвищеної небезпеки (початок експлуатації (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки), так і висновок про оцінку впливу на довкілля;

б) ті документи, що посвідчують **права на здійснення різного роду робіт** (будівельних, днопоглиблювальних робіт, прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду; робіт підвищеної небезпеки, меліоративних, будівельних, шляхових, земельних та інших робіт на пам'ятках культурної спадщини, їхніх територіях, зонах охорони, на охоронюваних археологічних територіях, в історичних ареалах населених пунктів; дозвіл на проведення будь-яких діагностичних, експериментальних, випробувальних, вимірювальних робіт на підприємствах, в установах, організаціях, діяльність яких пов'язана з використанням біологічних агентів, хімічної сировини, продукції та речовин з джерелами іонізуючого та неіонізуючого випромінювання і радіоактивних речовин (поз. 32, 16, 57, 58, 53 Переліку));

в) ті документи, що посвідчують **можливість здійснювати види робіт, результатам яких надається юридичне значення**. Ідеться про рішення про призначення органу з оцінки відповідності на здійснення оцінки відповідно до вимог відповідного технічного регламенту; рішення про призначення визначеної незалежної організації на здійснення оцінки відповідності технології виконання нерознімних з'єднань, персоналу, який виконує нерознімні з'єднання, та/або персоналу, який проводить неруйнівний контроль, згідно з технічним регламентом щодо обладнання, що працює під тиском; свідоцтво про уповноваження на проведення перевірки засобів вимірювальної техніки, що перебувають в експлуатації та застосовуються у сфері законодавчо регульованої метрології (поз. 120–120-2). Суб'єкти господарювання, які отримали право здійснювати роботи згідно з цими дозвільними документами, у процесі їх виконання встановлюють юридичні факти, що засвідчуються юридичним документом – документом про відповідність або документом про перевірку засобу вимірювальної техніки.

Специфіка цієї групи прав у тому, що вони передбачають можливість суб'єктів господарювання проводити роботи як вид їх господарської діяльності (найчастіше вона здійснюється за кодом КВЕД 71.20 "Технічні випробування та дослідження"), але за результатами виконання цих робіт суб'єкт господарювання здатний реалізовувати владні повноваження у сфері господарювання – засвідчувати факти, що мають юридичне значення (відповідність продукції вимогам технічних регламентів або стандартів, відповідність засобів вимірювальної техніки встановленим вимогам);

г) ті документи, що посвідчують **права на здійснення деяких господарських операцій** (розміщення зовнішньої реклами, переміщення окремих груп товарів через митний кордон України, експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, транскордонне перевезення небезпечних відходів, дорожнє перевезення небезпечних вантажів певними маршрутами руху транспортних засобів, переробку неїстівних продуктів тваринного походження, виробництво, змішування та приготування кормових добавок, преміксів і кормів (поз. 63, 1, 20, 75, 97, 81)).

Окрему групу дозволів у межах цієї підгрупи становлять дозволи на **експлуатацію деяких видів обладнання, виробничих потужностей**. Наприклад, експлуатаційний дозвіл видається операторам ринку, що провадять діяльність, пов'язану з виробництвом та/або зберіганням харчових продуктів тваринного походження. Хоч за визначенням експлуатаційного дозволу (п. 22 ч.1 ст. 1 Закону "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів") він посвідчує право оператора ринку здійснювати визначену Законом діяльність з виробництва та/або зберігання харчових

продуктів тваринного походження, фактично він засвідчує наявність права експлуатації потужностей, які використовуються в такій діяльності (з деталізацією на рівні виробничої лінії та/або харчових продуктів залежно від виду діяльності оператора ринку) (ст. 23 вказаного Закону). Аналогічно, експлуатаційний дозвіл Державного департаменту ветеринарної медицини з державною інспекцією ветеринарної медицини посвідчує право на експлуатацію протягом року потужностей (об'єктів): з переробки неїстівних продуктів тваринного походження; з виробництва, змішування та приготування кормових добавок, преміксів і кормів (ст. 53 Закону "Про ветеринарну медицину"). Перелік машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, експлуатація яких потребує отримання дозволу, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2011 р. № 1107;

г) документи, що посвідчують **право на використання в господарській діяльності природних і деяких інших ресурсів** (радіочастотного і номерного ресурсу, права на спеціальне використання природних ресурсів, об'єктів тваринного світу, на спеціальне водокористування тощо (поз. 13, 39, 34, 36, 38, 68, 70 Переліку));

д) документи, що посвідчують **права на здійснення негосподарських операцій** (наприклад, свідоцтво на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей (якщо цінності вивозяться з України з науковою або іншою метою, не пов'язаною зі здійсненням господарської діяльності); дозвіл на акліматизацію нових для фауни України видів диких тварин, а також на здійснення заходів щодо схрещування диких тварин; дозвіл на ввезення на митну територію України незареєстрованих пестицидів і агрохімікатів, що використовуються для державних випробувань та наукових досліджень; дозвіл на проведення наукових експериментів над тваринами (поз. 116, 52, 25, 55)).

Деякі документи дозвільного характеру можуть надаватися для здійснення як господарських, так і негосподарських операцій. Наприклад, висновок щодо електромагнітної сумісності може надаватися як суб'єктам господарювання, які використовують радіочастоти, так і радіоаматорам (ст. 41 Закону "Про радіочастотний ресурс"). Дозвіл на право ведення робіт, пов'язаних із діяльністю щодо охорони і вивчення археологічної спадщини видається, як правило, науковим працівникам, але дозвіл на проведення інших земляних робіт може надаватися іншим заінтересованим особам (постанова КМУ від 13 березня 2002 р. № 316). Дозвіл на право займатися розведенням тварин, занесених до Червоної книги України, може надаватися як підприємствам, так і громадянам (ст. 31 Закону "Про тваринний світ").

Сертифікат про прийняття в експлуатацію об'єктів містобудування IV і V категорій складності (поз. 121 Переліку) посвідчує право експлуатувати як об'єкти господарського призначення, так і житлові будинки, об'єкти культурної спадщини. (За чинною редакцією Закону "Про регулювання містобудівної діяльності" (ч. 2 ст. 39), мова йде про видачу сертифікатів стосовно об'єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками). Крім того, сертифікат є підставою для укладення договорів про постачання на прийнятий в експлуатацію об'єкт необхідних для його функціонування ресурсів, включення даних про такий об'єкт до державної статистичної звітності та оформлення права власності на нього (чч. 8, 9 ст. 39 Закону "Про регулювання містобудівної діяльності"). Цей документ посвідчує, що об'єкт відповідає проектній документації на будівництво та вимогам будівельних норм, державних стандартів і правил і підтверджує право його експлуатації.

Варто зацентувати наступну обставину. Переліком документів дозвільного характеру в числі таких документів передбачається один із двох видів документів, які засвідчують прийняття об'єкта в експлуатацію, – сертифікат про прийняття в експлуатацію об'єктів, але не декларація про готовність об'єкта до експлуатації. Водночас, Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, затверджений постановою КМУ від 13 квітня 2011 р. № 461 (п. 15), передбачає видачу декларації про готовність за правилами Закону України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності". Реєстрацію декларації про готовність об'єкта до експлуатації можна розцінювати як адміністративну послугу і забезпечувати проведення відповідної процедури за правилами Законів "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності", "Про адміністративні послуги". Відповідна декларація посвідчує право експлуатувати об'єкти, які за класами наслідків (відповідальності) будівель і споруд належать до об'єктів з незначними наслідками (ч. 5 ст. 32 Закону "Про регулювання містобудівної діяльності"). Видача сертифіката і реєстрація декларації мають аналогічні наслідки, причому Законом "Про регулювання містобудівної діяльності" (ч. 2 ст. 39-1) передбачається можливість скасування реєстрації декларації про готовність об'єкта до експлуатації, що не є можливим відносно сертифіката про прийняття об'єкта в експлуатацію. У такій ситуації достатньо логічним буде доповнити Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності таким документом, як зареєстрована декларація про готовність об'єкта до експлуатації.

Як уже зазначалось, деякі документи дозвільного характеру засвідчують права на здійснення господарської діяльності. Здійснення окремих видів господарської діяльності ліцензується за українським законодавством; ліцензійні й дозвільні відносини у сфері господарювання є відмінними за об'єктом, особливостями правового регулювання. Проаналізуємо, чи не варто відносини з видачі й анулювання деяких дозвільних документів урегулювати як ліцензійні відносини.

Дозвіл на виготовлення документів страхового фонду надається спеціальним установам страхового фонду документації України строком на 5 років (поз. 14 Переліку, ч. 2 ст. 9 Закону "Про страховий фонд документації України"). Такі установи мають відповідати визначеним законом кваліфікаційним, матеріально-технічним вимогам; їх діяльність контролюється уповноваженими органами; відповідний дозвіл може бути анульовано (Положення про порядок надання дозволу на виготовлення документів страхового фонду, затверджене наказом МНС України від 7 листопада 2002 р. № 293). Фактично, дозвіл на виготовлення документів страхового фонду видається на право здійснювати господарську діяльність. Вимоги до установ страхового фонду документації за змістом схожі з ліцензійними умовами. Тому варто на відповідний дозвіл поширити правовий режим ліцензії.

Аналогічний характер мають права за свідоцтвом про уповноваження на проведення повірки засобів виміральної техніки, що перебувають в експлуатації та застосовуються у сфері законодавчо регульованої метрології, рішення про призначення органів у сфері оцінки відповідності, сертифікати суб'єктів оціночної діяльності (поз. 120–120-2, 124 Переліку). Відповідно до ст. 18 Закону "Про метрологію та метрологічну діяльність" для проведення повірки наукові метрологічні центри, метрологічні центри та повірочні лабораторії документально підтверджують додержання встановлених критеріїв. Строк дії свідоцтва про уповноваження становить п'ять років. Урегульований Законом "Про технічні регламенти

та оцінку відповідності" порядок призначення органів з оцінки відповідності (ст.ст. 26, 32, 35) є аналогічним ліцензійним процедурам; рішення про призначення мають необмежений строк.

Сертифікат суб'єкта оціночної діяльності засвідчує право суб'єкта оціночної діяльності на практичну діяльність з оцінки майна за напрямками оцінки майна, що в ньому зазначені (ч. 1 ст. 18 Закону "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні"). Відносини між суб'єктами оціночної діяльності і дозвільним органом з приводу видачі сертифіката, його анулювання, контролю за діяльністю суб'єкта оціночної діяльності відповідають ліцензійним відносинам за об'єктом і змістом (ст.ст. 18–20 названого Закону, Положення про видачу сертифікатів суб'єктів оціночної діяльності, затверджене наказом ФДМУ від 14 березня 2002 р. № 479).

Так само некоректним є поширення правового режиму дозвільного документа на спеціальний дозвіл на зайняття народною медициною (цілітельством), оскільки фізичні особи – підприємці, отримавши цей дозвіл, займаються цілітельством як господарською діяльністю. Основами законодавства про охорону здоров'я (ст. 74-1) передбачається встановлення кваліфікаційних вимог до таких фізичних осіб – підприємців, затвердження умов зайняття народною медициною (цілітельством).

2. *Залежно від предмета*, щодо якого надаються права, можна виокремити документи, що посвідчують права використання (здійснення відносно них деяких (не)господарських операцій, впливу на них) таких об'єктів:

земельних ділянок, їх ґрунтового покриття і надр (дозвіл на днопоглиблювальні та інші роботи на землях водного фонду; рішення про виділення лісових ділянок для довгострокового тимчасового користування лісами; спеціальний дозвіл на користування нафтогазоносними надрами та ін. (поз. 16, 113, 114, 130 Переліку));

інших природних ресурсів (дозвіл на ввезення і вивезення об'єктів рослинного світу, дозвіл на переселення тварин у нові місця перебування, акліматизацію нових для фауни України видів диких тварин, дозвіл на спеціальне використання природних рослинних ресурсів, спеціальне використання об'єктів тваринного світу, спеціальне водокористування, спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), форма реєстрації уловів (реекспорту) антарктичного та патагонського іклячів тощо (поз. 20, 52, 68, 38, 70, 132, 138, 140 Переліку));

рухомого майна, у тому числі машин, механізмів, устаткування (ветеринарні документи, карантинний сертифікат, дозвіл на початок експлуатації (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, дозвіл на ввезення з-за кордону радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв спеціального призначення, фітосанітарний сертифікат, дозвіл на ввезення видавничої продукції, що має походження або виготовлена та/або ввозиться з території держави-агресора, тимчасово окупованої території України тощо (поз. 1, 2, 83, 48, 24, 25, 134, 154 Переліку));

радіочастотного та номерного ресурсу (поз. 13, 39, 34 Переліку);

громадського простору, атмосферного повітря і доріг (дозвіл на порушення об'єктів благоустрою, на розміщення зовнішньої реклами, на участь у дорожньому русі транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні; погодження маршрутів руху транспортних засобів під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів; дозвіл на провадження діяльності, спрямованої на штучні зміни стану

атмосфери та атмосферних явищ у господарських цілях (поз. 144, 63, 76, 97 Переліку));

відходів (дозвіл на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, письмова згода (повідомлення) на транскордонне перевезення небезпечних відходів (поз. 40, 75 Переліку));

пам'яток культурної й археологічної спадщини, культурних цінностей (дозвіл на проведення робіт на пам'ятках місцевого значення, їх територіях та в зонах охорони, реєстрація дозволів на проведення археологічних розвідок, розкопок; дозвіл на право ведення робіт, пов'язаних з діяльністю щодо охорони і вивчення археологічної спадщини; погодження відчуження або передачі пам'яток національного (місцевого) значення їхніми власниками чи уповноваженими ними органами іншим особам у володіння, користування або управління; погодження програм та проектів містобудівних, архітектурних і ландшафтних перетворень, будівельних, меліоративних, інших робіт, реалізація яких може позначитися на стані пам'яток місцевого значення, їх територій і зон охорони; свідоцтво на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей (поз. 46, 47, 50, 57, 58, 63, 92, 93, 106, 116 Переліку)).

У відносинах, пов'язаних з реалізацією прав за деякими дозволами, предметом можна вважати *декілька об'єктів одночасно*. Наприклад, правове регулювання транскордонного перевезення небезпечних відходів предметом регулювання має небезпечні відходи, однак дозвіл на здійснення таких перевезень надається не стільки стосовно відходів, скільки у зв'язку з потребою убезпечення громадян і навколишнього середовища від негативного впливу на довкілля небезпечних відходів (тобто непрямым предметом регулювання виступає навколишнє природне середовище). Погодження програм і проектів містобудівних, архітектурних і ландшафтних перетворень, реалізація яких може позначитися на стані пам'яток місцевого значення (поз. 106 Переліку), здійснюється напряму відносно перелічених програм і проектів, однак очевидно, що непрямий вплив при цьому реалізується щодо пам'яток місцевого значення, їх територій і зон охорони. Аналогічний характер предмета у погоджень проектів щодо будівництва, реконструкції і ремонту автомобільних доріг, залізничних переїздів, комплексів дорожнього сервісу та інших споруд у межах смуги відведення автомобільних доріг або червоних ліній міських вулиць і доріг (поз. 108 Переліку).

3. *Залежно від форми власності об'єктів*, право на використання яких посвідчується, документи дозвільного характеру можна класифікувати на:

а) ті, що посвідчують право на здійснення певних робіт, інших господарських та негосподарських операцій відносно належного заявнику на праві власності об'єкта: дозвіл на ввезення продукції, отриманої з використанням ГМО, для науково-дослідних цілей; підтвердження на ввезення в Україну та вивезення з України насіння і садивного матеріалу, не внесеного до Реєстру сортів рослин України та/або до Реєстру сортів рослин ОЕСР для селекційних, дослідних робіт і експонування; дозвіл на будівельні роботи; експлуатаційний дозвіл тощо (поз. 148, 127, 32, 80, 81 Переліку);

б) ті, що посвідчують право використання (експлуатації, здійснення впливу) об'єктів публічних форм власності, права власності Українського народу: спеціальні дозволи на користування надрами у межах конкретних ділянок, дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферу повітря стаціонарними джерелами тощо (поз. 133, 30 та інші позиції Переліку).

4. Залежно від мети (призначення) дозвільної процедури можливим є поділ дозвільних документів на групи, видача яких пов'язана з необхідністю:

а) забезпечення захисту прав споживачів (ветеринарні й фітосанітарні документи, висновки державної санітарно-епідеміологічної експертизи);

б) забезпечення повноцінного життєвого середовища для громадян, сталого розвитку населених пунктів України (будівельні дозволи, дозволи на порушення об'єктів благоустрою, дозволи на розміщення зовнішньої реклами, сертифікат про прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, що належать до IV і V категорій складності). Відповідне державне регулювання переслідує й мету забезпечення безпеки майбутніх мешканців житлових будинків та осіб, які перебувають поблизу або безпосередньо в будівлях і спорудах, учасників дорожнього руху;

в) піклування про здоров'я й життя громадян (дозвіл на проведення будь-яких діагностичних, експериментальних, випробувальних, вимірювальних робіт на підприємствах, в установах, організаціях, діяльність яких пов'язана з використанням біологічних агентів, хімічної сировини, продукції та речовин з джерелами іонізуючого та неіонізуючого випромінювання і радіоактивних речовин; дозволи у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (поз. 53, 49 Переліку));

г) охорони навколишнього природного середовища (дозвіл на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, з ГМО, висновок з оцінки впливу на довкілля; дозволи, передбачені Законами України "Про пестициди і агрохімікати", "Про охорону атмосферного повітря", "Про насіння і садивний матеріал"), в тому числі охорони тваринного і рослинного світу (дозволи, які стосуються експлуатації або переміщення об'єктів дикої фауни і флори, об'єктів, включених до Червоної книги, та інші);

г) забезпечення раціональної експлуатації надр і природних ресурсів (дозволи у сфері використання лісових ресурсів, надр, спеціального використання об'єктів рослинного і тваринного світу). Умовою видачі дозволів у сфері користування надрами є також гарантування безпеки людей, майна та навколишнього природного середовища у процесі відповідної діяльності;

д) збереження культурної й археологічної спадщини, культурних цінностей (поз. 46, 47, 50, 57, 58, 63, 92, 93, 106, 116 Переліку);

е) забезпечення безпеки учасників дорожнього руху, збереження автомобільних доріг, вулиць та залізничних переїздів (дозвіл на участь у дорожньому русі транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні; дозвіл на розміщення, будівництво та виконання інших робіт у межах смуги відведення автомобільних доріг);

є) забезпечення безпеки осіб, які експлуатують обладнання, механізми підвищеної небезпеки, та інших громадян і навколишнього природного середовища в процесі експлуатації такого обладнання (дозволи на початок виконання робіт підвищеної небезпеки та початок експлуатації (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки, висновок з оцінки впливу на довкілля, експлуатаційні дозволи);

ж) забезпечення економічних інтересів і підтримки вітчизняних суб'єктів господарюванню, позитивного впливу на експортно-імпорتنий баланс на окремих товарних ринках (дозвіл на поміщення товарів у митний режим переробки товарів на митній території України (за її межами); ліцензія на зовнішньоекономічні операції, що здійснюються за правилами неавтоматичного ліцензування; дозвіл на імпорт в Україну товарів, щодо яких застосовуються заходи нагляду або регіонального нагляду

(гл. 23, 24 Митного кодексу України, ст. 16 Закону "Про зовнішньоекономічну діяльність", поз. 42 Переліку));

з) охорони національних інтересів України (дозволи у сфері державного експортного контролю, що видаються згідно Закону України "Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання"; дозвіл на ввезення видавничої продукції, що має походження або виготовлена та/або ввозиться з території держави-агресора, тимчасово окупованої території України).

Наведена класифікація частково є умовною, оскільки обов'язок отримувати деякі дозвільні документи встановлений для досягнення одночасно кількох цілей. Наприклад, фітосанітарні сертифікати, згідно із Законом України "Про карантин рослин", видаються для засвідчення фітосанітарного стану рослин, продуктів рослинного походження, місць їх зберігання й упаковки, засобів перевезення, контейнерів, ґрунту тощо. Наявність виданих сертифікатів у конкретних випадках може свідчити про відсутність загроз для споживачів рослинної продукції або для навколишнього природного середовища. Багатоцільовий характер мають висновки державної санітарно-епідеміологічної експертизи, які засвідчують безпечність експлуатації різного роду об'єктів як для людини, так і навколишнього природного середовища; видача їх спрямована також на захист прав споживачів.

5. Залежно від правової природи можна виокремити права за дозвільними документами:

а) які виступають привілеями для відповідних суб'єктів господарювання: права на переміщення через митний кордон України товарів у межах експортних або імпорتنих квот (у тому числі ліцензії на експортно-імпорتنі операції з цукром-сирцем), дозвіл на розміщення зовнішньої реклами;

б) які є одним із суб'єктивних прав суб'єкта господарювання, проте не мають характеру привілею (наприклад, права, які засвідчуються ветеринарними і фітосанітарними сертифікатами);

в) майнові права: права на користування земельними ділянками, природними ресурсами (поз. 70, 132, 133, 138, 139 Переліку). Такі права можуть бути поставлені на бухгалтерський облік як нематеріальні активи (абз. 2, 3 п. 5 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи", затвердженого наказом Міністерства України від 18 жовтня 1999 р. № 242).

6. Можливою є класифікація прав залежно від галузей господарювання, в яких вони можуть бути реалізовані.

Більшість прав можуть здобувати суб'єкти господарювання, які здійснюють господарську діяльність у різних галузях господарювання (наприклад, дозвіл на порушення об'єктів благоустрою, на виконання будівельних робіт, висновок з оцінки впливу на довкілля, висновки санітарно-епідеміологічної експертизи). Однак деякі дозвільні документи видаються на здійснення господарських операцій, що реалізуються суб'єктами господарювання обмеженого кола галузей економіки. Наприклад, такими є права підприємств на ввезення і вивезення культурних цінностей. Права на здійснення господарських операцій за Законом "Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів" отримується підприємствами, які ведуть рибне господарство. Права на розміщення зовнішньої реклами у практиці господарювання часто отримують рекламні агентства, права на використання номерного ресурсу – підприємства у сфері телекомунікацій, права на використання радіочастотного ресурсу – телерадіоорганізації та підприємства телекомунікацій, права на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки – переважно станції тех-

нічного обслуговування, окремі підприємства хімічної, газової, лісозаготівельної та деяких інших галузей промисловості, дозволи на спеціальне використання надр – підприємства видобувного сектора економіки.

7. *За характеристикою оборотоздатності* виокремлюються права, що володіють потенційною оборотоздатністю, і ті, що об'єктивно не здатні до обороту.

Потенційно оборотоздатними, на нашу думку, є права у сфері водокористування, користування тваринними і рослинними ресурсами, спеціального використання водних біоресурсів, на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, спеціального користування надрами, спеціального використання лісових ресурсів, дозвіл на розміщення зовнішньої реклами. Такі права надаються стосовно використання природних ресурсів публічною формою власності, для їх експлуатації не потрібний і більше того – у ряді випадків просто недопустимий за законодавством перехід права власності на об'єкти, відносно яких надаються права на експлуатацію. Однак право використання природних ресурсів є цікавим для різних суб'єктів господарювання, у зв'язку з чим законодавством передбачаються конкурсні процедури на набуття деяких із цих прав. В описаних умовах право користування відповідними ресурсами є достатньою мірою відділеним від об'єкта, стосовно якого воно реалізується. Після належного опрацювання законодавство може надати характеристик оборотоздатності відповідним правам (детальніше: [8]).

Більшість прав за документами дозвільного характеру не можуть здобути характеристик оборотоздатності в силу об'єктивних обставин. Так, права, які отримуються власниками стосовно належних їм об'єктів, невіддільні від таких об'єктів, їх передача без одночасної передачі у власність об'єкта не має будь-якого економічного сенсу.

8. *Залежно від наявності/ відсутності засад змагальності* при наданні права можна виділити права, що надаються за результатами конкурсних процедур, і ті права, якими суб'єкти господарювання наділяються за результатами дозвільних процедур, які не передбачають проведення конкурсів.

Абсолютна більшість прав належить до другої групи. Права на користування надрами, на користування нафтогазоносними надрами надаються за результатами аукціонів, права спеціального використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах можуть здобуватись за результатами аукціонів на право укладення відповідних договорів (ст. 16 Кодексу України про надра, ст. 14 Закону "Про нафту і газ", ст. 30 Закону "Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів").

9. Права за документами дозвільного характеру отримуються *в процедурах, які різняться за складністю*.

Отримання лише окремих прав не потребує проходження складної дозвільної процедури. У більшості випадків необхідним є або проведення експертизи, або наступне оформлення договору з приводу порядку реалізації отриманого права, або здійснення інших юридично значимих дій. Наприклад, реалізація права на користування надрами потребує проходження конкурсної процедури, укладення між дозвільним органом і надрокористувачем угоди, в якій визначаються особливі умови надрокористування (ст. 16 Кодексу України про надра, п. 10 Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженого постановою КМУ від 30 травня 2011р. № 594). Дозволи у сфері охорони праці, вивезення культурних цінностей видаються за результатами експертизи. Для тимчасового вивезення культурних цінностей вимагається також страхування культурних цінностей,

укладення угоди з приймаючою стороною (ч. 3 ст. 21 Закону "Про охорону праці", ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 24 Закону "Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей"). Висновок з оцінки впливу на довкілля надається з урахуванням результатів громадських обговорень (ст. 7 Закону "Про оцінку впливу на довкілля").

10. *Зважаючи на кількість органів державної влади / місцевого самоврядування, залучених у дозвільні процедури*, можна виділити:

– документи дозвільного характеру, які видаються дозвільними органами без залучення інших суб'єктів і використання експертних висновків (дозвіл на виконання будівельних робіт, висновок з електромагнітної сумісності тощо);

– документи, які видаються із залученням інших уповноважених органів влади (їх посадових осіб), експертів. Наприклад, дозвіл на ввезення видавничої продукції, що має походження або виготовлена та/або ввозиться з території держави-агресора, тимчасово окупованої території України, видається з урахуванням висновку експертної ради центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику в інформаційній сфері (ст. 28-1 Закону "Про видавничу справу"). Будівництво споруд, об'єктів дорожнього сервісу, автозаправних станцій, виконання інших робіт у межах смуги відведення автомобільних доріг здійснюються за дозволом органів управління автомобільними дорогами і за погодженням з підрозділами Національної поліції (ч. 1 ст. 37 Закону "Про автомобільні дороги"). Дозвіл на розміщення зовнішньої реклами у ряді випадків потребує погоджень від уповноважених органів державної влади (ст. 16 Закону "Про рекламу"). Дозволи у сфері охорони праці надаються з урахуванням висновків експертизи у цій сфері (ст. 21 Закону "Про охорону праці"). Дозвіл на провадження діяльності, пов'язаної зі штучними змінами стану атмосфери та атмосферних явищ у господарських цілях, видається Мінприроди за наявності позитивного висновку МОЗ, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій та органів місцевого самоврядування (п. 2 постанови Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 301).

Документи дозвільного характеру видаються як органами державної влади, так і органами місцевого самоврядування. Переважна більшість документів видається державними органами (наприклад, експлуатаційні дозволи, ветеринарні документи). Органи місцевого самоврядування видають дозволи в межах їх конституційної компетенції по вирішенню справ місцевого значення (наприклад, дозвіл на порушення об'єктів благоустрою, дозвіл на будівельні роботи, дозвіл на розміщення зовнішньої реклами).

11. Можливою є класифікація прав за *терміном дії*.

Достатня кількість прав може реалізовуватись протягом визначеного в документі дозвільного характеру періоду часу, по закінченні якого вони припиняються. Йдеться насамперед про ті права за дозвільними документами, які надаються особі відносно не належних їй об'єктів (наприклад, права на розміщення зовнішньої реклами, права користування надрами). Обмеженими у терміні дії є й деякі інші права (наприклад, права на виконання робіт підвищеної небезпеки, права за експлуатаційними дозволами). Окремі права за дозвільними документами не обмежені в часі реалізації (наприклад, права на виконання будівельних робіт, отримане погодження щодо відчуження пам'яток культурної спадщини). У деяких випадках відповідні права реалізуються протягом короткого періоду часу (наприклад,

права щодо господарських операцій за карантинними сертифікатами) або протягом невизначеного строку (наприклад, право на вивезення культурних цінностей з території України, на перевезення вантажів великоваговим транспортом).

12. Залежно від місця здійснення господарської діяльності (господарської операції), право на яку засвідчується дозволом, можна визначити дозволи:

– права за якими реалізуються в процесі здійснення господарської діяльності в Україні (дозвіл на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій природно-заповідного фонду, експлуатаційний дозвіл тощо);

– які видаються у сфері зовнішньоекономічної діяльності та у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України. Ця група дозволів є доволі чисельною. Це:

дозволи відносно поміщення товарів у певний митний режим та здійснення окремих господарських операцій з такими об'єктами: дозвіл на поміщення товарів у митний режим переробки на митній території, дозвіл на будівництво у вільній митній зоні, дозволи на відкриття магазину безмитної торгівлі та інші види господарської діяльності, передбачені ст. 404 МК;

ліцензії на здійснення експортно-імпортних операцій (ст. 16 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність");

дозволи на ввезення/вивезення окремих груп товарів, надходження яких на митну територію, за відсутності відповідного державного контролю, може завдати шкоди життю, здоров'ю громадян, навколишньому природному середовищу, інтересам державної безпеки: деякі ветеринарні документи; карантинні й фітосанітарні документи; дозволи на ввезення на митну територію України незареєстрованих пестицидів і агрохімікатів, видавничої продукції, що має походження або виготовлена та/або ввозиться з території держави-агресора, тимчасово окупованої території України; дозволи у сфері державного експортного контролю; дозвіл на імпорт в Україну товарів, щодо яких застосовуються заходи нагляду або регіонального нагляду, тощо.

Варто відмітити, що ряд документів дозвільного характеру не тільки засвідчують господарські права, а й підтверджують певні технічні можливості відповідних об'єктів. Наприклад, висновок про електромагнітну сумісність і дозвіл на експлуатацію радіоелектронних засобів та/або випромінювальних пристроїв підтверджують насамперед технічну можливість користування пристроями, а також юридичне право це здійснювати. Аналогічне можна стверджувати відносно експлуатаційних дозволів, висновків державної санітарно-епідеміологічної експертизи, дозволів на експлуатацію обладнання підвищеної небезпеки. Ці документи посвідчують певні *юридичні права, але можливість реалізації цих прав напряду залежить від технічних характеристик відповідного предмета, його безпечності*.

Висновки. Отже, для здійснення доволі великої кількості робіт та інших господарських і негосподарських операцій, а також деяких видів господарської діяльності обов'язковою умовою є отримання (погодження можливості реалізації) відповідного права у межах дозвільної процедури. Відповідні господарські права різняться за своєю правовою природою, мають різні терміни дії й реалізуються в різних галузях економіки, однак їх об'єднує дозвільний порядок посвідчення (надання). Він

є необхідним для забезпечення захисту прав споживачів і повноцінного життєвого середовища для громадян, забезпечення безпеки їх здоров'я й життя, охорони навколишнього природного середовища і раціонального природокористування, збереження культурної та археологічної спадщини, культурних цінностей, забезпечення економічних інтересів вітчизняних суб'єктів господарювання, позитивного впливу на експортно-імпортний баланс на окремих товарних ринках, для охорони національних інтересів України. Дозвільні процедури у своїй більшості є достатньо складними, передбачають залучення кількох уповноважених органів влади до прийняття рішення, проведення експертиз, укладення договорів з приводу користування відповідним правом, в окремих випадках включають конкурентні змагання між зацікавленими суб'єктами.

У процесі аналізу правової природи дозволів, включених до Переліку документів дозвільного характеру у сфері господарювання, було зроблено висновок про доцільність врегулювання відносин з видачі окремих дозвільних документів як ліцензійних відносин. Мова йде про дозвіл на виготовлення документів страхового фонду, свідоцтво про уповноваження на проведення повірки засобів вимірювальної техніки, що перебувають в експлуатації та застосовуються у сфері законодавчо регульованої метрології, рішення про призначення органів у сфері оцінки відповідності, сертифікат суб'єкта оціночної діяльності, спеціальний дозвіл на зайняття народною медициною (цілітельством) (поз. 14, 120–120-2, 124, 128 Переліку). Також доцільно доповнити Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності таким документом, як зареєстрована декларація про готовність об'єкта до експлуатації (за своїм призначенням і правовим режимом його можна кваліфікувати як документ дозвільного характеру).

Великі групи документів дозвільного характеру створюють ті документи, що засвідчують господарські права у природокористуванні, у фінансовій сфері та сфері інвестиційної діяльності. Дослідження правової природи прав, які надаються відповідними дозвільними документами, та їх класифікація потребує серйозної наукової роботи, яку доцільно провести в подальшому.

Список використаних джерел:

1. Апанасенко К. І. Дозвільні правовідносини у сфері господарської діяльності та інші правовідносини дозвільного характеру / К. І. Апанасенко // Економіка та право. Серія "Право". – 2017. – № 3 (48). – С. 16–26.
2. Сіверін В. І. Адміністративно-правові засади надання дозвільних послуг суб'єктами публічної адміністрації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. / В. І. Сіверін; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2010. – 19 с.
3. Романяк М. М. До питання про визначення предмету дозвільної діяльності в екологічній сфері / М. М. Романяк // Форум права. – 2008. – № 3. – С. 433–436.
4. Кобецька Н. Р. Дозвільне та договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.06 / Н. Р. Кобецька; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2016. – 423 с.
5. Радик І. Л. Види еколого-правового ліцензування / І. Л. Радик // Проблеми законності. – 2000. – Вип. 43. – С. 71–75.
6. Реймерс Н. Ф. Природопользование: Словарь-справочник / Н. Ф. Реймерс. – М.: Мысль, 1990. – 637 с.
7. Гусь А. В. Нематеріальні активи: господарсько-правовий аспект: монографія / А. В. Гусь. – Ужгород: АУТДОР-ШАРК, 2015. – 248 с.
8. Апанасенко К. І. Оборотнодатність прав за документами дозвільного характеру: постановка проблеми / К. І. Апанасенко // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2016. – Вип. 1 (102).

Надійшла до редколегії 10.09.18

Е. Апанасенко, канд. юрид. наук, доц.
Черниговский национальный технологический университет, Чернигов, Украина

КЛАССИФИКАЦИЯ ДОКУМЕНТОВ РАЗРЕШИТЕЛЬНОГО ХАРАКТЕРА И ПРАВ, КОТОРЫЕ ИМИ УДОСТОВЕРЯЮТСЯ

Разработана система прав, которые удостоверяются документами разрешительного характера, путем их классификации по ряду критериев. Эти права сгруппированы по содержанию субъективного права, правовой природе, цели разрешительной процедуры, сроку действия и другим характеристикам. Предложено урегулировать отношения по поводу выдачи некоторых видов документов разрешительного характера как лицензионные отношения.

Ключевые слова: разрешение; разрешительные отношения; документ разрешительного характера; разрешительная процедура; лицензионные отношения.

K. Apanasenko, Candidate of Sciences (Law), Associate Professor
Chernihiv national technological university, Chernihiv, Ukraine

THE CLASSIFICATION OF PERMISSIVE DOCUMENTS AND RIGHTS ACCORDING TO SUCH DOCUMENTS

The author of the article constructed a system of rights that are certified by the permissive documents in accordance with some criteria. These documents and rights were grouped depending on the content of a subjective right, legal nature, task of a permissive procedure, term of an activity, an object of a right and its owner, branches of the economy in which they could be realised, potential for a tradability, fundamentals of the competition in a permissive procedure, difficulty of such procedure, quantity of the state organs involved in the procedure and a place of the realization of an economic work.

These economic rights are very different, but all of them are similar because of a permissive procedure of their receiving. A permissive procedure is necessary for the defense of custom's rights and sustainable environment, people's lives and health, the provision of a rational nature management and the protection of a cultural and archeological heritage. Mostly permissive procedures are difficult, they provide for calling of some state organs for the decision-making, an expert examination, conclusion of some contracts, sometimes – competitive fight for the exploitation of the rights between interested economic subjects.

Author proposed to regulate the relations concerning a giving of some kinds of permissive documents as the licensing relations. It's also necessary to add a legal List of permissive documents in a sphere of the economic work by such document as a registered declaration about readiness of an object for the exploitation.

Key words: permit; permissive relations; permissive document; permissive procedure; licensing relations.

УДК 342.9

М. Веселов, канд. юрид. наук, доц.
Національний університет "Одеська юридична академія", Одеса, Україна,
І. Іщенко, ад'юнкт
Одеський університет внутрішніх справ, Одеса, Україна

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

Розглядаються особливості організації та діяльності поліції різних країн світу у сфері ювенальної превенції. Досліджено форми та особливості спеціалізації підрозділів поліції щодо розв'язання проблем у сфері ювенальної превенції; наведено приклади та особливості адміністративно-превентивних (примусових) і соціально-профілактичних заходів, які використовуються поліцією у роботі з дітьми. Зроблено узагальнення міжнародної практики діяльності поліції, на підставі чого визначено шляхи вдосконалення діяльності української поліції в цій сфері.

Ключові слова: дитина, охорона дитинства, поліція, правопорушення, превенція.

Вступ. У 2017 р. в Україні кількість кримінальних правопорушень, учинених стосовно неповнолітніх, зменшилася на 14% (з 5406 до 4639), а кількість постраждалих від них – на 12%. Водночас, кількість виявлених осіб віком до 18 років, які вчинили злочини у 2017 р. збільшилась приблизно на 7%. У структурі Національної поліції України основним виконавцем завдань із захисту прав і законних інтересів дітей та профілактики правопорушень серед них зараз є підрозділи ювенальної превенції, які були утворені (у липні 2017 року) у результаті реорганізації колишньої кримінальної міліції у справах дітей. Слід констатувати, що безапеляційно із завдань сучасних підрозділів ювенальної превенції виключено розкриття кримінальних правопорушень, учинених дітьми.

На сьогодні розвиток системи ювенальної превенції у межах компетенції органів системи МВС визначено як один із шляхів досягнення очікуваних результатів у протидії злочинності. Стратегія розвитку системи МВС України до 2020 року орієнтує на приведення діяльності органів поліції до рівня європейської держави, використання успішних міжнародних практик і сприяння реалізації пілотних проектів. Ця мета включає і вивчення позитивного досвіду роботи поліції інших країн світу у сфері ювенальної превенції. Як слушно зазначає А. О. Бакаєв, для розробки заходів щодо вдосконалення діяльності зацікавлених державних органів, а

також підрозділів і служб міліції (*телер поліції – І. І.*), спрямованої на попередження злочинності неповнолітніх, велике значення має досвід зарубіжних правоохоронних структур. Вивчення такого досвіду демонструє ефективність використання найрізноманітніших форм і методів профілактичної роботи з підлітками [1, с. 116]. Слід зазначити, що на сьогодні науковий інтерес до правових та організаційних особливостей діяльності поліції інших країн у сфері ювенальної превенції лише починає зростати. Безумовно, що в Україні така робота також не починається з чистого аркушу, є певний напрацьований роками досвід. Але нова формація діяльності реорганізованої служби ювенальної превенції в умовах євроінтеграції має великі шанси на покращення цього напрямку ювенальної політики в нашій країні. Задля цього потрібно не зупинятися на наявних організаційно-правових формах ювенально-превентивної роботи, а шукати нових, зокрема розглядати позитивні практики роботи поліції в інших розвинутих країнах Європи та Північної Америки.

Метою статті є ознайомлення з різноманітними аспектами превентивної діяльності поліції інших країн: межах цієї мети передбачається розглянути форми та риси спеціалізації підрозділів поліції на вирішенні завдань у сфері ювенальної превенції; систему та особливості адміністративно-превентивних (примусових) і